

سیاست‌گذاری در حوزه پژوهش دفاع مقدّس:

راهکارهایی برای مقابله با آسیب‌های پژوهشی

سیدمهدی حسینی گل‌افشانی^۱، اصغر محمدی فاتح^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۳

چکیده

دفاع مقدّس بخش مهم و تعیین‌کننده‌ای از تاریخ معاصر کشور است و به‌منظور استفاده مطلوب از دستاوردهای آن، نیازمند پژوهش موشکافانه، علمی و دقیق از دفاع مقدّس هستیم. در همین راستا، تحقیق حاضر به‌دنبال شناسایی و رتبه‌بندی راهکارهای پژوهش در حوزه دفاع مقدّس به‌منظور مقابله با آسیب‌های پژوهشی این حوزه و ارائه آن به سازمان‌های متولی، برای سیاست‌گذاری در این حوزه بوده است. این مقاله براساس هدف تحقیق، کاربردی؛ براساس رویکرد تحقیق، ترکیبی (کیفی - کمی) و براساس روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی بود. گردآوری داده، با روش مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (ابزار مصاحبه و پرسش‌نامه) انجام شد. جامعه آماری در بخش کیفی، خبرگان دفاع مقدّس بود که به شکل هدفمند و قضاوتی انتخاب شدند. مصاحبه تا نفر پانزدهم ادامه و با اشباع نظری داده‌ها و تکرار موارد قبل متوقف شد. جامعه آماری در بخش کمی، شامل تعداد بیست نفر از متخصصان این حوزه بود که به رتبه‌بندی راهکارها پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که تعداد بیست راهکار پژوهشی مؤثر برای مقابله با آسیب‌های پژوهشی حوزه دفاع مقدّس وجود دارد. این راهکارها از طریق آزمون فریدمن و میانگین رتبه‌بندی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

واژگان اصلی: دفاع مقدّس، آسیب‌شناسی، پژوهش، سیاست‌گذاری.

^۱. دانش آموخته دکتری علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

golafshan.157@gmail.com

^۲. دانشیار گروه مدیریت، دانشکده فرماندهی و مدیریت، دانشگاه افسری امام علی (ع)، تهران، ایران

جنگ، بخشی از تاریخ ملت‌هاست. همواره نسلی درگیر آن بوده و آن را تجربه می‌کند، اما نسل‌های بعدی برای شناخت و آگاهی از ماهیت این رویداد واقعی باید سازوکارهای متعددی را به‌کار بندند (محمدی فاتح و حسینی گل‌افشانی، ۱۴۰۱: ۱۷). دفاع مقدس یکی از مهم‌ترین بخش‌های تاریخ انقلاب اسلامی و حماسه پرشکوه مقاومت ملت ایران است که با وجود خسارات، مشحون از درس‌ها و عبرت‌های ایستادگی، ایثار، عزت و استقلال است (حجازی، ۱۴۰۱: ۱۸۵). دستاوردهای دفاع مقدس به‌قدری ارزشمند و استفاده از آن به اندازه‌ای مهم است که مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «نیروهای مسلح ما در دوران دفاع مقدس و حتی بعد از دفاع مقدس، تجربیات ارزشمندی را به‌دست آوردند؛ یعنی واقعاً بعضی از تاکتیک‌های نظامی و کارهایی که در میدان جنگ در دوره هشت‌ساله دفاع مقدس انجام گرفت، در دنیا بی‌سابقه بود و خیلی از عملیات‌های ما متضمن تجربیات فوق‌العاده است؛ حالا از عملیات ثامن‌الائمه (ع) بگیریم تا مثلاً فرض بفرمایید که فتح‌المبین، بیت‌المقدس، خیبر، والفجر ۸، کربلای ۵ و امثال اینها، کارهای فوق‌العاده‌ای در این عملیات‌های پیروز انجام گرفته؛ در عملیات‌هایی هم که به پیروزی نرسیده است و موفق نبوده، مثل کربلای ۴، رمضان و امثال اینها، تجربیات ارزشمندی وجود دارد؛ از این تجربیات بایستی استفاده کنیم. امروز البته روایت این تجربیات در دانشگاه‌ها معمول است و این روایت انجام می‌گیرد و بسیار هم خوب است، لکن کافی نیست؛ بایستی این تجربیات تبدیل بشود به نظریات؛ تجربه تبدیل بشود به نظریه دفاعی و تدریس بشود و تحقیق بشود و اطراف آنها پژوهش انجام بگیرد و این تجربیات به‌روز بشود و منطبق با نیازهای روز بشود و ان‌شاءالله از آنها [استفاده شود]؛ این‌ها سرمایه‌های بسیار با ارزشی است که باید از این سرمایه‌ها استفاده کرد و بسط و تکمیل پیدا کند» (بیانات در ارتباط تصویری با مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح: ۱۳۹۹/۷/۲۱). فرهنگ ناب و ارزشمند دفاع مقدس، چونان ذخایر بی‌ظیری است که به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر بالندگی و توسعه در جامعه ما باید مورد توجه قرار گیرد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۰). سوداگر (۱۳۹۰) معتقد است: «ماندگاری پدیده بزرگ [دفاع مقدس]، با شکل‌گیری رویکرد علمی و معرفتی به آن، حاصل می‌شود. اگر مسئله

موضوع‌یابی و روش‌شناسی معارف دفاع مقدّس و جنگ، درست و علمی انتخاب و تدوین شوند، می‌توان با نوآوری در موضوعات، مسیر پژوهش‌ها را به شکلی منسجم و پیوسته و علمی دنبال کرد (مرادی و رجب‌پور، ۱۳۹۱).

با در نظر گرفتن ارزش‌های پژوهشی و رعایت روش پژوهش علمی و آکادمیک، در بخشی از آثار ارزشمند دفاع مقدّس آسیب‌ها و ضعف‌هایی مشاهده می‌شود که مانع بهره‌برداری مناسب از این ظرفیت می‌شود. پیش‌کسوتان و صاحبان اندیشه و قلم در حوزه دفاع مقدّس نیز هر یک متناسب با تجربیات، مسئولیت‌های اجرایی و دانش تخصصی خود، به موضوع آسیب‌شناسی پژوهش در این حوزه به‌صورت بخشی ورود نموده‌اند (خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۶) ولی تاکنون راهکارهای مقابله با این آسیب‌ها به شکل جامع‌شناسایی و رتبه‌بندی نشده است.

بیان مسئله

باتوجه‌به موارد اشاره‌شده در بالا، مسئله اصلی این تحقیق و دغدغه پژوهشگران شامل موارد زیر است:

- ۱) عدم بهره‌برداری کافی از ظرفیت و دستاوردهای دفاع مقدّس به‌دلیل وجود ضعف‌های پژوهشی در این حوزه؛
- ۲) عدم انجام یک پژوهش جامع برای شناسایی راهکارهای مقابله با آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدّس؛
- ۳) عدم رتبه‌بندی راهکارهای مقابله با آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدّس؛
- ۴) نبود راهکار و سیاست‌گذاری مناسب در سازمان‌های متولی به‌منظور مقابله با آسیب‌های موجود.

هدف اصلی پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، شناسایی و رتبه‌بندی راهکارهای مناسب به‌منظور مقابله با آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدّس و ارائه آن به سازمان‌های متولی، برای سیاست‌گذاری در این حوزه است.

سؤال اصلی پژوهش

راهکارهای مناسب به منظور مقابله آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدس کدام‌اند و رتبه‌بندی آنها چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

آسیب‌شناسی

آسیب‌شناسی در همه رشته‌های علوم، اعم از کاربردی^۱ و انتزاعی^۲، پایه^۳ و غیر پایه، تجربی^۴ و طبیعی^۵، انسانی^۶ و غیرانسانی و به‌ویژه در روان‌شناسی و تعلیم و تربیت، کاربرد خاص خود را دارد. آسیب‌شناسی در زمینه مسائل روان‌شناختی، تربیتی یا فرهنگی اصولاً به مطالعه و بررسی دقیق عوامل زمینه‌ساز، پدیدآورنده، یا ثبات‌بخش بالینی، روانی، فیزیولوژیکی، بیولوژیکی، تربیتی و فرهنگی آفات و آسیب‌های موجود در آن زمینه‌ها می‌پردازد. چنین مطالعاتی با هدف تکمیل و تأمین فرایندهای سه‌گانه شناسایی، پیشگیری و درمان صورت می‌پذیرد و برآیند آن، پیشنهاد راه‌حل‌های مناسب برای دفع یا رفع آفات و آسیب‌هاست (حسینی گل‌افشانی و محمدی فاتح، ۱۴۰۰: ۷۶). آسیب‌شناسی صحیح و به‌موقع، این امکان را به مدیران می‌دهد که همواره از مسائل و مشکلات جاری سازمان خود مطلع بوده و از حاد شدن آن جلوگیری کنند (نجفی‌زاده و زاهدی، ۱۳۹۵: ۳۲). آسیب مفهومی بسیار گسترده دارد که همه ابعاد داخلی خارجی سازمان، که برای بقای سازمان تهدیدی جدی به حساب می‌آید را شامل می‌شود و تشخیص به‌موقع آن برای حفظ و رشد سازمان امری لازم به حساب می‌آید (برادلی، ۲۰۱۵). باید به این نکته توجه شود که نخستین و

۱ Applied sciences

۲ Abstract Scienses

۳ Basic Sciences

۴ Experimental sciences

۵ Natural Sciences

۶ Humanities

مهم‌ترین وظیفه آسیب‌شناس، شناسایی آسیب‌ها است و آسیب‌شناس باید بر اساس معادلاتی از پیش تعیین‌شده، نسبت به پیدایش آسیب‌ها، شناخت کافی داشته باشد و عوامل مؤثر در آسیب را درست ارزیابی کند. این امر مستلزم دستیابی به اطلاعات صحیحی از علل آسیب‌ها است که در آسیب‌شناسی در حوزه‌های فرهنگی این مسئله از ظرافت، حساسیت و دقت بیشتری برخوردار است (محمدی فاتح و حسینی گل‌افشانی، ۱۴۰۱: ۷۰). امام علی (ع) می‌فرماید: کسی که بدون علم و آگاهی به کاری می‌پردازد مثل کسی است که به بیراهه می‌رود و هر چه راه می‌رود از مسیر و هدف اصلی دورتر می‌شود، اما کسی که در مسیر عمل از دانش و آموزش استفاده می‌کند همچون رهروی است که در راهی مشخص و واضح حرکت می‌کند (عندلیب، ۱۳۹۵).

دفاع مقدس

دفاع جانانه مردم ایران طی سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷ در مقابل رژیم صدام حسین و همراهان منطقه‌ای و جهانی او. دفاعی که مبتنی بر انقلاب اسلامی است و امروزه در جبهه مقاومت و ادبیات پایداری تداوم دارد (خضرابی‌راد و همکاران ۱۴۰۱: ۳۸).

سیاست‌گذاری

ایده علم سیاست‌گذاری، جدید نیست و ابتدا توسط لرنر و لاسول^۱ در سال ۱۹۵۱ مطرح شد. سپس تحت عناوین دیگری همچون مطالعات سیاست‌گذاری و تجزیه و تحلیل سیاست ارائه شد (محمدی فاتح و حسینی گل‌افشانی، ۱۳۹۶). سیاست‌گذاری پدیده‌ای است که در قالب یک برنامه عملی در یک بخش از جامعه یا یک فضای جغرافیایی ظاهر می‌شود (الوانی، ۱۳۷۶). سیاست‌گذاری در واقع، نوعی برنامه‌ریزی راهبردی بلندمدت است که از آرمان‌ها و ارزش‌های یک جامعه الهام می‌گیرد و برنامه‌ریزی میان‌مدت و کوتاه‌مدت را هدایت می‌کند (حسینی گل‌افشانی و محمدی فاتح، ۱۴۰۰). سیاست‌گذاری در عرصه پژوهش دفاع مقدس به عهده نهادهای دفاع مقدس است. شاید بتوان گفت که نخستین گام در این عرصه‌ها، تمرکز بر سازمان‌ها و نهادهای پژوهشی دفاع مقدس باشد؛ به عبارت دیگر، نهادهای متولی دفاع مقدس

^۱ Lerner, D& H.D. Lasswell

می‌توانند از طریق مجهز شدن به ابزارها و فنون مدیریت دانش و روش‌شناسی به تقویت خود بپردازند (محمدی فاتح، ۱۳۹۹: ۴).

پیشینه پژوهش

در حوزه دفاع مقدس، تحقیقات مختلفی انجام شده که هر یک از زاویه متفاوتی موضوع را مورد بررسی قرار داده‌اند، اما با در نظر گرفتن مسئله تحقیق و هدف اصلی (شناسایی و رتبه‌بندی راهکار به منظور مقابله با آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدس)، پژوهش‌های بسیار محدودی به شرح زیر نگاشته شده که خود بیانگر بدیع و نوآورانه بودن پژوهش حاضر است.

سوادکوهی (۱۳۸۷)، در «پژوهش دفاع مقدس، آسیب‌شناسی و راهکارهای پیشنهادی» اشاره می‌کند که در یک دسته‌بندی کلی دو دسته عوامل شخصی و سازمانی می‌توانند زمینه‌ساز بروز آسیب در پژوهش دفاع مقدس باشد. از نظر ایشان، تشکیل بانک اطاعات دفاع مقدس، تأسیس تشکلهای ویژه برای پژوهشگران دفاع مقدس، ثبت عملکرد پژوهشی پژوهشگران دفاع مقدس، ترویج و تقویت نشریات مرتبط با دفاع مقدس، کارآمد نمودن همایش‌ها و سمینارها، جهت‌دهی فعالیت پژوهشی اعضای هیئت‌علمی، به‌روز نمودن روش‌ها و محتوای آموزش و تحصیلات آکادمیک نظامی، نقش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی نظامی، ارتقای سطح و کیفیت کتب دفاع مقدس، برگزاری کارگاه‌های آموزش روش تحقیق برای اینارگران، تعیین اولویت‌های پژوهشی نیروهای مسلح، حاکمیت روحیه بسیجی در میان پژوهشگران، طبقه‌بندی تخصصی دستاوردهای دفاع مقدس و تدوین راهبرد کلی، راهکارهای عملی قابل توجه در تحقق بخشیدن به اهداف پژوهش دفاع مقدس می‌باشند.

یاوری و جانی‌پور (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان «مطالعات تاریخی دفاع مقدس با رویکرد آینده پژوهشی» بیان می‌کنند: امروزه طیف متنوعی از تحلیل‌های مادی، علمی، سیاسی، اقتصادی و ... از تاریخ جنگ صورت گرفته که بیانگر ظرفیت بالای این مقطع حساس تاریخی است. این گستردگی ضرورت تبیین خطوط کلی و چهارچوب‌های تحقیقاتی درباره مطالعات تاریخی دفاع مقدس را نیز بیان می‌کند و از آنجاکه این واقعه نسبت به دیگر وقایع مشابه آن از ماهیتی خاص و ممتاز برخوردار است، قطعاً بیان ملاحظات و ترسیم نقشه راه برای مطالعات آن ظرافت دوجندانی

را طلب می‌کند. وی تبیین چهارچوب‌های مطالعات تاریخی، ملاحظات در زمینه پژوهش‌های نظام‌مند و ورود به مباحث کاربردی در حوزه تاریخ دفاع مقدس همراه با بیان مدل تحلیلی مطالعات تاریخی در این حوزه با رویکرد آینده‌محور را مورد تأکید قرار می‌دهد.

ایزدی و همکاران (۱۳۹۶)، پژوهشی با عنوان «ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب‌شناسی، ارائه مدل و راهکارها» انجام داده و در این تحقیق در راستای ترویج فرهنگ دفاع مقدس، به ارائه راهکار پرداخته‌اند.

شاه‌نوروزی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر ارتقای اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت» به این نتیجه رسیدند که کیفیت بخشی به آثار ترویجی فرهنگ ایثار و شهادت، بالاترین میانگین شدت اثرگذاری را میان سایر مؤلفه‌ها داراست. پس از آن واقع‌گرایی در تولیدات و توجه به آثار تولیدی برای کودکان و نوجوانان، بهره‌گیری از هنر و هم‌چنین تحول و خلاقیت در شیوه‌ها در رده‌های بعدی قرار دارند.

غیاثی‌راد (۱۳۹۷)، در پژوهش خود با عنوان «راهبردهای ترویج فرهنگ دفاع مقدس به نسل آینده» اشاره می‌کند که از نظر نخبگان پژوهش، موقعیت ترویج فرهنگ دفاع مقدس در وضعیت موجود، فعال خفیف (تهاجمی خفیف) است و با برخورداری از شایستگی‌های کلیدی، تا حدود زیادی می‌تواند بر تهدیدها غلبه نماید. او اشاره می‌کند که فرهنگ دفاع مقدس از ضعف‌ها و آسیب‌ها در امان نیست.

روش پژوهش

تحقیق حاضر به دنبال شناسایی و رتبه‌بندی راهکارهای پژوهشی در حوزه دفاع مقدس و ارائه آن به پژوهشگران و سازمان‌های متولی، برای سیاست‌گذاری در این حوزه و کمک به رفع آسیب‌هاست. این مقاله براساس هدف تحقیق، کاربردی؛ براساس رویکرد تحقیق، ترکیبی (کیفی - کمی) و براساس روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی است. گردآوری داده، با روش مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (ابزار مصاحبه و پرسش‌نامه) انجام شد. جامعه آماری در بخش کیفی خبرگان

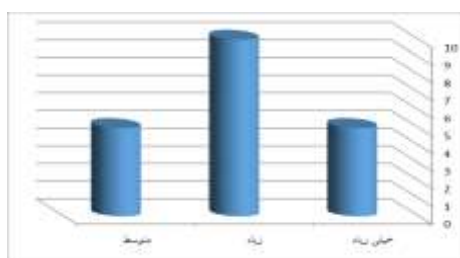
و پیش‌کسوتان دفاع مقدس بود که به‌شکل هدفمند^۱ انتخاب شدند. آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدس (که با مطالعات کتابخانه‌ای و پژوهش‌های قبلی احصا شد^۲) در اختیار آنان قرار گرفت. مصاحبه تا نفر پانزدهم ادامه یافت و با اشباع نظری داده‌ها و تکرار موارد قبل متوقف شد. در ادامه با استفاده از نتایج مرحله کیفی، پرسش‌نامه محقق‌ساخته تهیه و در بخش کمی مورد استفاده قرار گرفت. جامعه آماری در بخش کمی، شامل تعداد ۲۰ نفر از متخصصان بود که به رتبه‌بندی راهکارهای پژوهشی (بر مبنای طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت) پرداختند. مهم‌ترین ویژگی این خبرگان شامل سابقه فعالیت پژوهشی در حوزه دفاع مقدس، حضور عملی در طول هشت سال دفاع مقدس، فعالیت در مراکز پژوهشی مرتبط با دفاع مقدس و دارای تحصیلات تکمیلی است. نهایتاً نتایج به‌دست‌آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

میزان آشنایی متولیان دفاع مقدس با پژوهش دفاع مقدس

همان‌طور که در شکل زیر ملاحظه می‌شود، تعداد ۱۰ نفر از پاسخگویان، آشنایی زیادی با پژوهش حوزه دفاع مقدس داشته و تعداد ۵ نفر هم آشنایی خیلی زیاد. به عبارت دیگر، در مجموع ۷۵ درصد از کارکنان با پژوهش حوزه دفاع مقدس آشنایی دارند که مناسب است. از طرفی فقط ۵ درصد پاسخگویان با حوزه دفاع مقدس آشنایی متوسطی دارند. این یافته از این جهت حائز اهمیت است که پاسخگویان به سؤالات پژوهشی دفاع مقدس آشنایی کافی با مبانی را داشته و بنابراین یافته‌ها از صحت لازم برخوردار است و می‌توان به آنها اعتماد کرد.

نمودار (۱): میزان آشنایی متولیان دفاع مقدس با پژوهش دفاع مقدس

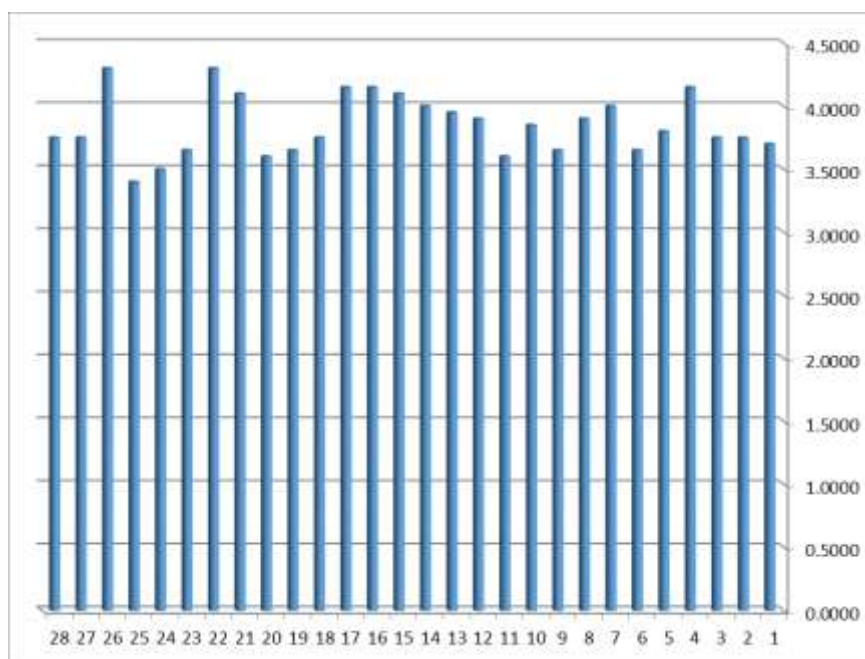

^۱Purposive Sampling

^۲ این آسیب‌ها توسط نویسندگان معانه، درداوری و فصل دوم کتاب «نام‌لی بر روش‌شناسی پژوهش در حوزه دفاع مقدس» چاپ ارتش در سال ۱۴۰۱ به این آسیب‌ها اختصاص داده شده است.

آزمون میانگین راهکارهای پژوهشی

بر اساس نمودار زیر، میانگین پاسخها بالاتر از متوسط (عدد ۳) است؛ یعنی از نظر پاسخگویان کلیه راهکارهای پژوهشی از نظر خبرگان مهم هستند و قابلیت لازم را برای ارتقای پژوهش در حوزه دفاع مقدس را دارند. در این راستا، سؤال ۲۶، ۲۲، ۴، ۱۷ و ۱۶ از میانگین بالاتری برخوردار هستند. سؤال ۲۲ به ایجاد بانک اطلاعاتی جامع درخصوص اسناد و پژوهش‌های دفاع مقدس اشاره دارد؛ یعنی از منظر محققان داشتن بانک اطلاعاتی به‌عنوان مهم‌ترین راهکار برای ارتقای پژوهش و رفع آسیب‌های این حوزه است. همچنین سؤال ۲۶ به الکترونیکی کردن اسناد دفاع مقدس اشاره دارد. شرط اصلی دسترسی به بانک جامع اطلاعات دفاع مقدس، الکترونیکی کردن اسناد است. بسیاری از سازمان‌های لشکری و کشوری به‌منظور حفظ و تداوم حافظه سازمانی اقدام به الکترونیکی کردن اسناد کرده‌اند. حوزه دفاع مقدس هم بایستی مقدمات لازم را برای حرکت در این عرصه ایجاد کند. سؤال ۴ به برگزاری جلسات نیازسنجی است. یکی از مهم‌ترین ارکان دفاع مقدس برای جامعه امروزی، نیازسنجی است. باتوجه به این‌که حوزه دفاع مقدس وسیع بوده و نیاز به متخصصان از رشته‌های گوناگون است؛ بنابراین، نیازسنجی بر اساس نظرخواهی از متخصصان رشته‌های گوناگون ضرورت دارد. سؤال ۱۶ به استفاده ترکیبی از روش‌های گردآوری اطلاعات اشاره دارد. بر اساس نظر محققان استفاده توأمان از ابزار پرسش‌نامه، مصاحبه، اسناد و مشاهده می‌تواند به غنای پژوهش‌های دفاع مقدس بیفزاید. همچنین سؤال ۱۷ هم به تسهیل دسترسی به اسناد دفاع مقدس اشاره دارد. امروزه بایستی بسترهای لازم برای ورود محققان مختلف به حوزه دفاع مقدس فراهم شود که یکی از این بسترها الکترونیکی کردن و دسترسی مبتنی بر وب به پایگاه‌های اطلاعاتی دفاع مقدس است. درخصوص سایر سؤالات تحقیق هم در نمودار می‌توان میانگین‌ها را مشاهده کرد. بر اساس نظر پاسخگویان، انجام پژوهش‌های مقطعی کمترین میانگین را به خود اختصاص داده است.

نمودار (۲): آزمون میانگین راهکارهای پژوهشی دفاع مقدس

آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی راهکارهای پژوهشی دفاع مقدس

همان‌طور که در جدول زیر دیده می‌شود، مقدار آزمون فریدمن کمتر از پنج‌صدم است؛ بنابراین، می‌توان ادعا کرد که حداقل بین یک راهکار از بین راهکارهای مختلف از نظر رتبه تفاوت وجود دارد. در جدول بعدی مشاهده می‌شود که بین ۲۸ راهکار پژوهشی دفاع مقدس از نظر رتبه تفاوت وجود دارد.

جدول (۱): آزمون فریدمن

N	20
Chi-Square	49.754
df	27
Asymp. Sig.	.005

a. Friedman Test

جدول (۲): نتایج آزمون فریدمن درباره رهاکارهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین	
	رتبه	
بانک اطلاعات متمرکز دفاع مقدس	۱	۱۸,۳۳
الکترونیکی کردن اسناد	۲	۱۸,۲۸
استفاده ترکیبی از ابزارهای جمع آوری اطلاعات	۳	۱۷,۵۳
اجرای دوره معارف جنگ در کل نیروهای مسلح	۴	۱۷,۱۳
جلسات کارشناسی نیازسنجی	۵	۱۷,۰۸
تسهیل دسترسی محققان به اسناد	۶	۱۷,۰۵
توانمندسازی مصاحبه‌گران	۷	۱۶,۷۰
راهبردهای کیفی	۸	۱۶,۱۳
دوره‌های توانمندسازی استادان دفاع مقدس	۹	۱۵,۸۵
ایجاد انگیزه در پژوهشگران متخصص	۱۰	۱۵,۶۵
انجمن علمی دفاع مقدس	۱۱	۱۵,۶۳
تمرکز بر روش شناسی	۱۲	۱۴,۹۰
چهارچوب نظری و مدل	۱۳	۱۴,۶۸
انتشار نیازهای پژوهشی	۱۴	۱۳,۹۸
کمیته تخلفات پژوهشی	۱۵	۱۳,۸۵
تعریف پروژه‌های مشترک ارتش و سپاه	۱۶	۱۳,۸۰
مطالعات بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای	۱۷	۱۳,۷۳
الزام سازمان‌ها برای گفت‌وگو سازی امروزی	۱۸	۱۳,۲۵
فضاسازی برای نقد	۱۹	۱۳,۱۳
استفاده از محققان توانمند غیر نظامی	۲۰	۱۳,۱۰
نهادهای سیاست‌گذار	۲۱	۱۲,۹۳
جشنواره‌های پژوهشی مشترک ارتش و سپاه	۲۲	۱۲,۶۳
هم‌روایی و روایت جمعی	۲۳	۱۲,۴۳
اتصال روش‌شناسان به متولیان دفاع مقدس	۲۴	۱۲,۳۰
توجه هم‌زمان به مخاطب‌محوری و مساله‌محوری	۲۵	۱۲,۱۸
آموزش روش تحقیق روایتی	۲۶	۱۱,۸۳

پژوهش‌های طولی	۲۷	۱۱،۳۵
پژوهش‌های مقطعی	۲۸	۱۰،۶۵

بر اساس یافته‌ها، اولین رتبه به بانک اطلاعات متمرکز حوزه دفاع مقدس تعلق دارد. امروز داشتن یک بانک اطلاعات جامع به‌عنوان دغدغه برای تمامی سازمان‌ها مطرح است. مقام معظم رهبری در خصوص بانک اطلاعات و اهمیت آن می‌فرماید: «یکی از چیزهای مهمی که وجود دارد، بانک اطلاعات است. کسانی می‌آیند اطلاعاتی را در اختیار جمعی از نخبگان و زبندگان و مسئولان می‌گذارند؛ این کار بایستی عمومیت پیدا کند. باید بانک اطلاعات وجود داشته باشد؛ ما داشته‌های خودمان را بدانیم، نداشته‌ها را هم بدانیم؛ چیزهایی که مورد نیاز ماست. بخصوص بعضی از بخش‌های دولتی مثل نفت، مثل دفاع، مثل کشاورزی، این‌ها نیازهای بسیار زیادی دارند؛ که اگر چنانچه این نیازها برای تشکیل دهندگان شرکت‌های دانش‌بنیان معلوم بشود، کسانی که از لحاظ سرمایه‌گذاری علمی و سرمایه‌گذاری پولی آماده هستند، می‌توانند سراغ این نیازها بیایند و این نیازها را برطرف کنند»^۱.

دومین رتبه مربوط به الکترونیکی کردن اسناد دفاع مقدس است. در این راستا، کلیه اسناد دفاع مقدس به‌منظور حفظ حافظه سازمانی و جلوگیری از خدشه وارد شدن به پیکره تحقیقات، نیازمند الکترونیکی کردن می‌باشند. مستندسازی اسناد در دستور کار سازمان‌های مختلف کشوری و لشکری قرار گرفته است. چیدمان مدارک و اسناد یک سازمان در فضای الکترونیکی مناسب، با تقسیم‌بندی و دسترسی مناسب برای کاربران و به‌اصطلاح معماری مناسب اسناد الکترونیک می‌تواند رضایت و کارایی کارمندان یک سازمان و مخاطبان آن را افزایش دهد. به نظر می‌رسد که مستندسازی تمام اسناد دفاع مقدس در قالب‌های الکترونیکی، اقدامی بس مهم است. تنوع و ازدیاد شمار مستندات، اشغال بیش‌ازحد فضا توسط این مستندات از همه مهم‌تر، از بین رفتن تدریجی آنها در گذر زمان باعث شده است تا تمامی سازمان‌ها، کارخانه‌ها، شرکت‌ها و صاحبان صنایع مختلف برای سهولت بازیابی اطلاعات موجود و مورد احتیاج در این مستندات به فکر ایجاد یک

^۱بیانات در دیدار جمعی از شرکت‌ها و فعالان تولید دانش‌بنیان ۹/۵/۸

پایگاه داده مناسب و بهره‌گیری از فرم‌های مختلف برای مکانیزه نمودن سیستم مدیریت مستندات خود باشند. مستندسازی در ایران در چند شرکت به صورت اولیه انجام شده است و نتایج آن موفقیت‌آمیز بوده است.

سومین رتبه به استفاده ترکیبی از ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات اشاره دارد. استفاده ترکیبی از ابزارها می‌تواند به غنای پژوهش‌ها کمک کند. در پژوهش‌های ترکیبی، بهره‌گیری از کثرت‌گرایی در تحقیق رایج بوده که باعث افزایش عمق و دقت تحقیق می‌شود. کثرت‌گرایی در ابزار (مصاحبه، مشاهده، پرسش‌نامه، اسناد)، یعنی می‌توان برای بررسی یک موضوع، هم‌زمان از چهار ابزار فوق استفاده کرد که نتایج دقیق‌تری حاصل می‌شود. به‌طورکلی، شناسایی، استخراج، تدوین و تحلیل داده‌های تاریخی از تمامی مدارک و اسناد موجود، محقق را در ساخت واقعی مفاهیم یاری می‌رساند؛ بنابراین، مدارک شفاهی به موازات اسناد مکتوب راهگشای تحقیق خواهد بود. خطرات شفاهی در قالب خاطره‌نویسی، خاطره‌گویی و مصاحبه تاریخ شفاهی می‌تواند به تولید مدارک شفاهی موردنیاز منجر شود.

چهارمین رتبه به اجرای دوره معارف جنگ در کل نیروهای مسلح اختصاص دارد. معارف جنگ مجموعه‌ای از یافته‌ها، ذخایر و دستاوردهای جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است. سازمان افتخاری «هیئت معارف جنگ» از پاییز ۱۳۷۳ با تصویب و حمایت‌های مقام معظم رهبری و بنیان‌گذاری امیر سرافراز ارتش اسلام «شهید سپهد علی صیاد شیرازی» این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی برعهده گرفته و این رسالت را با گرایش «پژوهشی - فرهنگی - عملیاتی و آموزشی» ادامه می‌دهد. شاید بتوان گفت که نخستین حرکت دانشی پس از پایان جنگ تحمیلی، هیات معارف جنگ باشد که از سال ۷۳ به‌طور مستمر و سالانه به‌صورت نظری و عملی برگزار شده است و بر اساس یافته‌های این تحقیق بایستی این مدل (هیات معارف جنگ) به کل نیروهای مسلح تسری یابد.

پنجمین رتبه به جلسات کارشناسی نیازسنجی اختصاص دارد. شناسایی و مکان‌یابی منابع و دارایی‌های پژوهشی دفاع مقدس در سرتاسر کشور بسیار مهم است و نخستین قدم در این عرصه، تشکیل جلسات کارشناسی در سطوح مختلف نیروهای مسلح است که می‌تواند نیازهای پژوهشی

این حوزه را برملا سازد. در پژوهش حوزه دفاع مقدس نیازسنجی کمتر دیده می‌شود و پژوهش‌ها بر اساس نیاز روز جامعه انجام نمی‌گیرد. این در حالی است که معمولاً پژوهش‌ها برای پاسخگویی به نیازهایی تعریف می‌شود؛ اما اگر نتواند نیازی را که از پیش تعریف شده مرتفع کند، انگیزه پژوهش و پژوهشگر را تأمین نکرده است؛ بنابراین، منطقی است که یکی از سرفصل‌های هر پژوهشی در حوزه دفاع مقدس ناظر بر پاسخگویی به نیازی باشد که قبلاً شناسایی و مورد توجه قرار گرفته شده است».

ششمین رتبه به تسهیل دسترسی محققان به اسناد دفاع مقدس اشاره دارد. شرط تولید دانش از حادثه دفاع مقدس در گام دوم انقلاب اسلامی، ایجاد شرایط لازم برای پژوهشگران و محققان برای ورود به حوزه‌های مختلف دفاع مقدس و لمس پدیده‌های دفاعی از نزدیک است. در این راستا، ساماندهی و دسته‌بندی اسناد دفاع مقدس، تهیه نسخه‌های الکترونیکی از اسناد دفاع مقدس و قابلیت دسترسی آسان به آن از طریق تهیه نرم‌افزارهای کاربردی در حوزه IT، پایگاه داده، تحلیل آماری پیشرفته، دانش تولید محتوا (گرافیک کار و موشن گرافی و نویسنده، عکاس حرفه‌ای و خبرنگار) شایان توجه است؛ برای مثال، دسترسی آسان به اطلاعات نبردهای دفاع مقدس از طریق بارگذاری در وبسایت‌های حوزه دفاع مقدس نیروهای مسلح شایان توجه است.

هفتمین رتبه به توانمندسازی مصاحبه‌گران اختصاص دارد. بدون شک، مصاحبه پرکاربردترین تکنیک برای انجام یک تحقیق نظام‌مند اجتماعی است و به‌عنوان پنجره‌ای رو به جهان در نظر گرفته می‌شود؛ بنابراین، یک مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته، به مصاحبه‌شونده اجازه می‌دهد که بدون هیچ محدودیتی، تا حد ممکن آنچه تجربه کرده، چگونگی درک، عمل و رفتار آن را تشریح کند. بابایی (۲۱:۱۳۹۲) معتقد است در ثبت تاریخ شفاهی و خاطرات جنگ، بهره‌گیری از مصاحبه‌گرهای خبره و متخصص که هم فن مصاحبه‌گری را خوب بلد باشند و هم به لحاظ روان‌شناسی حالات رزمنده را درک کنند، مهم است.

هشتمین رتبه به استفاده از راهبردهای کیفی در حوزه دفاع مقدس اشاره دارد. باتوجه‌به ماهیت فرهنگی دفاع مقدس، استفاده از راهبردهای کیفی از جمله روایت‌پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده‌بنیاد، قوم‌نگاری و مطالعه موردی بسیار مهم است. رویکرد کیفی در پی ادراک معنی یا ماهیت

تجارب افراد است. پژوهش کیفی، شیوه‌های کارآمد برای فهم جزئیات پیچیدگی مربوط به پدیده‌هایی مانند احساسات، فرایندهای فکری و هیجانات است که ادراک آنها از طریق شیوه‌های متداول‌تر، به‌آسانی امکان‌پذیر نیست. رویکرد کیفی همچنین در کشف حوزه‌هایی کاربرد دارد، که دانسته‌های اندکی درباره آن وجود دارد (حریری، ۱۳۸۵: ۳۳).

نهمین رتبه به دوره‌های توانمندسازی استادان دفاع مقدس اختصاص دارد. کسب توانمندی لازم در سازمان‌های دفاع مقدس و نیروهای مسلح برای حل مسائل مختلف این حوزه و آشناسازی نسل جوان با این حوزه مهم است. مهم‌ترین دلایل عدم تبدیل دانش ضمنی به دانش صریح در سازمان‌های ایرانی، ضعف مهارتی و ضعف فرهنگی است که می‌بایست با تکنیک‌ها و ابزارهای مدیریت دانش، کارکنان را در ارائه و ثبت دانش و مشاوران را در استخراج دانش خبرگان و پروژه‌ها توانمند کنیم و برای این امر باید برنامه‌های مستمری وجود داشته باشد و در حوزه بهبود فرهنگ بازگویی خاطرات دفاع مقدس و ثبت دانش، قوانین حمایتی و انگیزاننده را در سازمان‌های لشکری و کشوری تدوین و به اجرا گذاشت. به‌طورکلی، برای دستیابی به تولید دانش و اندیشه‌ورزی دفاع مقدس می‌بایست کارکنان حوزه دفاع مقدس به فعالیت‌های تحقیقی و پژوهشی کارآمد مجهز باشند و در این راستا توانمند شوند.

دهمین رتبه به ایجاد انگیزه در پژوهشگران متخصص حوزه دفاع مقدس اشاره دارد. نظام‌های آموزشی حوزه دفاع مقدس باید بر اساس ایجاد انگیزه یادگیری عمیق‌تر و به‌کارگیری آموخته‌ها در محیط کار و انتقال به همکاران طراحی شود. نظام پاداش‌دهی مادی و غیرمادی باید بر اساس تشویق و تقدیر از کسانی باشد که زمینه انتقال دانش و ایجاد مشارکت بین افراد را ایجاد کرده‌اند. یازدهمین رتبه مربوط به انجمن علمی دفاع مقدس است. امروزه برای پیشرفت یک رشته علمی و ایجاد گفتمان، نقش انجمن‌های علمی آن رشته شایان توجه است. درخصوص بهره‌گیری از تجارب دفاع مقدس نیز، این موضوع نباید دغدغه مجموعه‌های محدودی باشد؛ به‌دلیل این‌که موضوع دفاع مقدس هم به لحاظ ظرفیت علمی و هم به لحاظ اهمیت، گستردگی و تأثیر آن، نیازمند این است که در جامعه علمی و دانشگاهی مطرح و ارتباط مناسبی با مجموعه بدنه دانشگاهی ایجاد کند تا اینکه دامنه این گفتمان افزایش یابد. گفتمان‌سازی دفاع مقدس در جامعه

امروزی بدون اتکاء به روش‌شناسی مشخص و بدون تشکیل انجمن‌های علمی غیرممکن است. در این راستا بایستی انجمن علمی دفاع مقدس متشکل از محققانی از رشته‌های مختلف شکل بگیرد و تداوم داشته باشد.

دوازدهمین رتبه مربوط به تمرکز بر روش‌شناسی مناسب در تحقیقات دفاع مقدس است. بدیهی است برای استفاده مطلوب از دستاوردهای دفاع مقدس برای نسل حاضر و نسل‌های آینده کشور، نیازمند روش‌شناسی مناسب پژوهش و بررسی موشکافانه، علمی و دقیق از ابعاد و شئون مختلف دفاع مقدس هستیم. چراکه دفاع مقدس ابعاد گوناگونی دارد و بدون اتکا به روش‌شناسی نمی‌توان به دانش نافع در این حوزه دست یافت.

سیزدهمین رتبه مربوط به چهارچوب نظری و مدل در تحقیقات است. در هر پژوهش علمی باتوجه به چهارچوب نظری، اهداف و فرضیات تحقیق، انتخاب روش مناسب یکی از مباحث عمده است که دقت نظر در آن می‌تواند دستیابی به نتایج مطلوب را تضمین نماید. بدیهی است، تا هنگامی که بحث درباره موضوع مهمی چون جنگ تحمیلی، فاقد چهارچوب نظری، مدل تحلیلی و روش تحقیق مناسب باشد و صاحب‌نظران این حوزه در جزیره‌هایی پراکنده و دور از هم به سربرند، تحریف، مبالغه‌گویی و یا فراموشی در یکی از بزرگ‌ترین حوادث تاریخی دوران انقلاب اسلامی محتمل خواهد بود (یاوری و جانی‌پور، ۱۳۹۰).

چهاردهمین رتبه مربوط به انتشار نیازهای پژوهشی است. امروزه به برکت فناوری‌های نوظهور امکان اطلاع‌رسانی وقایع و نیازهای تحقیقاتی به مراتب آسان‌تر و به‌صرفه‌تر است؛ بنابراین، ترویج نیازهای تحقیقاتی و به اشتراک‌گذاری آن در سازمان‌های لشکری و کشوری می‌تواند به غنای تحقیقات دفاع مقدس بیفزاید.

پانزدهمین رتبه به تشکیل کمیته تخلفات پژوهشی اشاره دارد. تحریف دفاع مقدس، یعنی تحریف تاریخ و موجودیت انقلاب اسلامی؛ لذا این مسئله بسیار خطرناک است و باید آن را جدی گرفت. در وهله اول، تذکرات، یادآوری‌ها، نظارت‌ها لازم است و در صورت ادامه تخلفات می‌توان مصادیق مجرمانه را در سطوح بالاتر دنبال کرد.

شانزدهمین رتبه به تعریف پروژه‌های مشترک ارتش و سپاه اشاره دارد. امروزه همکاری

مشترک بین سازمان‌ها در امر تحقیقات به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازوکارهای تبدیل دانش ضمنی به دانش ضمنی جدیدتر است. به‌خصوص در سخنرانی سال ۱۳۹۹ مقام معظم رهبری که به‌ضرورت رصد تهدیدات دانشگاه‌های نیروهای مسلح اشاره شده بود، به‌عنوان نقطه آغازی برای همکاری تحقیقاتی سپاه و ارتش است. باتوجه‌به اینکه این دو نیرو در زمان جنگ دوشادوش همدیگر در عملیات‌ها شرکت داشتند؛ بنابراین، طراحی پروژه‌های تحقیقاتی مشترک می‌تواند لایه‌های جدیدی از دانش را در این عرصه تولید کند.

هفدهمین رتبه به مطالعات بین‌رشته‌ای و فرا رشته‌ای در حوزه دفاع مقدس اختصاص دارد. مطالعه بین‌رشته‌ای، میان‌رشته‌ای، فراتحلیل و فرانظری، راه‌حلی‌هایی برای توسعه علوم و معارف دفاع مقدس هستند؛ چراکه دفاع مقدس ابعاد گوناگونی دارد و بدون اتکا به روش‌شناسی چندگانه نمی‌توان به دانش نافع در این حوزه دست یافت. دفاع مقدس همانند منشوری است که ابعاد مختلفی دارد؛ بنابراین، نگاه چندرشته‌ای در این عرصه ضروری می‌نماید. در مطالعه فراتئوریک و فراتحلیل، اوضاع یک رشته علمی از بیرون و از یک سطح بالاتر مورد کنکاش قرار می‌گیرد. یک فراتئوری، که به‌عنوان راه‌حلی برای بلوغ یک رشته است.

هجدهمین رتبه به الزام سازمان‌ها برای گفتمان‌سازی امروزی اختصاص دارد. راهکار ترویج فرهنگ دفاع مقدس، گفتمان‌سازی آن در بدنه انقلاب است و گفتمان‌سازی هم‌نیازمند روش‌های تحقیقی مناسب است. شرط ماندگاری و غلبه گفتمان دفاع مقدس این است که اولاً اقدامات کنونی کشور بایستی در چهارچوب گفتمان دفاع مقدس (مانند اتکا به خدا، ولایت‌مداری، مدیریت جهادی، اتکا به درون) باشد، در ثانی درخصوص این گفتمان بایستی واژه‌پردازی، مفهوم‌سازی و ادبیات‌سازی صورت گیرد.

نوزدهمین رتبه مربوط به فضا‌سازی برای نقد است. اساساً شاهراه اصلی پیشرفت در علوم، نقد است. آن چیزی که می‌تواند در مسئله شدن یک موضوع در ذهن نویسنده اثر بگذارد، ورود او به حوزه نقد و پژوهش است؛ یعنی نویسنده‌ای که با دید یک منتقد به ادبیات نگاه می‌کند، این ورود در تولید اثر او فرق دارد با نویسنده‌ای که صرفاً با هدف تولید اثر وارد عرصه ادبیات شده است؛ بنابراین، نقادی آثار دفاع مقدس می‌تواند به شناخت محققان این عرصه کمک کند و مسیرهای

تحقیقاتی جدید برای آنها گشوده شود.

بیستمین رتبه به استفاده از محققان توانمند غیرنظامی اشاره دارد. استفاده از محققان غیرنظامی یعنی کمک به ورود نوآوری برون‌سازمانی به درون‌سازمانی. محققان برون‌سازمانی ممکن است ایده جدید، نگاه جدید، یا مدل جدیدی ارائه کنند. محققان غیرنظامی ممکن است بنیه ادبی قوی‌تری داشته باشند و یا اینکه به روش‌شناسی تسلط بهتری داشته باشند. به‌هرحال، محققان غیرنظامی به‌عنوان تماشاگر بیرونی می‌توانند گستره و برد تحقیقات دفاع مقدس را افزایش دهند.

بیست‌ویکمین رتبه به نقش نهادهای سیاست‌گذار اشاره دارد. ورود جدی نهادهای متولی امر سیاست‌گذاری در حوزه فرهنگ؛ همانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی و... به شکل کلان و راهبردی به موضوع و توجه ویژه به حوزه دفاع مقدس و شئون مختلف آن از جمله پژوهش حوزه دفاع مقدس، امری ضروری و لازم است که می‌تواند سرآغاز تغییر در وضعیت موجود و حرکت به سوی وضعیت مطلوب باشد. در مطالعات علمی ترویج فرهنگ دفاع مقدس، نبود یا ضعف شفافیت درباره نهادهای علمی متولی ترویج فرهنگ دفاع مقدس از مهم‌ترین آسیب‌ها است؛ بنابراین، تقسیم کار در این عرصه بین مؤسسات آموزش و پرورش و آموزش عالی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، مرکز راهبردی مجلس شورای اسلامی، پژوهشگاه‌های دفاع مقدس، ارتش، سپاه و سایر مراکز می‌تواند به غنای تحقیقات بیفزاید.

بیست‌ودومین رتبه به جشنواره‌های پژوهشی مشترک ارتش و سپاه اشاره دارد. جشنواره علاوه بر این‌که عاملی برای انگیزه‌بخشی به محققان است، محلی برای ملاقات است که محققان بتوانند یافته‌های تحقیقاتی را به اشتراک بگذارند. در این راستا، بایستی جشنواره‌های دفاع مقدس مورد بازبینی قرار گیرند و در این راستا نوآوری‌های شکل گیرد.

بیست‌وسومین رتبه به اهمیت هم‌روایی و روایت جمعی درخصوص خاطرات دفاع اختصاص دارد. در تاریخ شفاهی و دفاع مقدس، با روایت روبه‌رو هستیم. این روایت بایستی از تجربه فردی به تجربه جمعی تبدیل شود. تا این‌که هم مستند و هم قابل قبول باشد. در مستندسازی تاریخ شفاهی نباید به سمت اسطوره‌سازی پیش برویم؛ بنابراین، پژوهش‌گر باید تجربه جمعی را گزارش کند و آن را راستی آزمایی نماید. به همین دلیل موضوعی به نام هم‌روایی مطرح شده است. البته در

ابتدای امر باید با افراد باتجربه به صورت انفرادی مصاحبه شود تا به عمق تجربه فردی دست پیدا کنیم و سپس در مراحل بعدی آنها را در فضای هم‌روایی هم ببینیم و با کنار هم قرار گرفتن افراد، مواردی توسط همکاران یادآوری شود.

بیست و چهارمین رتبه به اتصال روش‌شناسان به متولیان دفاع مقدس اشاره دارد. به‌طور قطع قراردادن حوزه دفاع مقدس در مسیر روش‌شناسی، بدون اتکا به محققان برتر روش‌شناسی ممکن نیست. باتوجه به کثرت روش‌های تحقیق در علوم انسانی، استفاده از طیف گسترده‌ای از محققان روش‌شناسی در ابعاد کمی، کیفی و ترکیبی در حوزه‌های مختلف دفاع مقدس می‌تواند به ارتقای پژوهش و تقویت آن کمک کند.

بیست و پنجمین رتبه به توجه هم‌زمان به مخاطب‌محوری و مساله‌محوری اختصاص دارد. پایش دائمی آثار دفاع مقدس از نظر ویژگی مخاطبان می‌تواند به نیازسنجی کمک کند. تعیین این‌که پژوهش‌های انجام‌شده و یا در دست اقدام برای چه قشری از مخاطبین فراهم آمده است، ضروری است. مخاطب‌محوری را نمی‌توان و نباید جایگزین مسئله‌محوری کرد؛ اما هدف و بهره‌برداران پروژه‌های پژوهشی دفاع مقدس و مقاومت معمولاً معین و مشخص نیستند. توجه جدی به مخاطب در هر پروژه پژوهشی هم تا حدی لازم است.

بیست و ششمین رتبه به آموزش روش تحقیق روایتی اختصاص دارد. پژوهش روایتی به‌عنوان یکی از راهبردهای پژوهش کیفی در کسب، ذخیره و انتقال دانش، خصوصاً دانش پنهان (ضمنی) تشخیص داده شده است. باتوجه به این‌که بخش مهمی از حوزه دفاع مقدس، روایت داستانی است؛ بنابراین، آشنایی با روش روایتی ضروری است. پژوهش روایتی، پژوهشی است که در آن محقق زندگی افراد را توصیف کرده، داستان‌هایی را درباره زندگی آنها، جمع‌آوری کرده و روایت‌هایی از تجارب افراد را می‌نویسد.

درنهایت، پژوهش‌های طولی و عرضی هم به‌عنوان رتبه‌های آخر شناسایی شدند؛ به‌عبارت دیگر، برای شناخت ارکان مختلف دفاع مقدس نه تنها نیازمند تحقیقات مقطعی هستیم، بلکه تحقیقات طولی هم موردنیاز است؛ به‌خصوص موضوعات رفتاری و روانی حوزه دفاع مقدس نیازمند تحقیقات طولی هستند.

نتیجه‌گیری

علی‌رغم تحقیقات به نسبت گسترده صورت‌گرفته در حوزه‌های مختلف دفاع مقدس، پژوهشگران کمتر به موضوع پژوهش دفاع مقدس، آسیب‌های آن و راهکارهای مقابله با آسیب‌های این حوزه پرداخته‌اند؛ بنابراین، هدف اصلی تحقیق حاضر شناسایی و رتبه‌بندی راهکارهای کارشناسی شده به‌منظور مقابله با آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدس و ارائه آن به سازمان‌های متولی، برای سیاست‌گذاری در این حوزه و رفع آسیب‌ها بوده است. با استفاده از جامعه خبرگی، شناسایی و رتبه‌بندی ۲۸ راهکار کارشناسی شده در این پژوهش، پاسخ مناسبی به مسئله اصلی تحقیق و دغدغه محققان یعنی عدم انجام یک پژوهش جامع برای شناسایی راهکارهای مقابله با آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدس و نبود راهکارهای کارشناسی شده به‌منظور مقابله با آسیب‌های موجود داده شد و هدف اصلی پژوهش محقق شد. با نگرش به نتایج این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱) شناسایی راهکارهای کارشناسی شده به‌منظور رفع آسیب‌های پژوهشی در حوزه دفاع مقدس، فرصت مغتنمی را برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی سازمان‌های متولی جهت رفع آسیب‌ها ایجاد می‌کند؛ لذا پیشنهاد می‌شود سازمان‌های مذکور با بهره‌گیری از ظرفیت علمی و پژوهشی موجود، در این باره آن اقدام نمایند.

۲) مستند به نتایج این پژوهش، ایجاد بانک اطلاعات متمرکز، الکترونیکی کردن اسناد دفاع مقدس، استفاده ترکیبی از ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات، اجرای دوره‌های مشابه معارف جنگ و جلسات کارشناسی نیازسنجی به‌عنوان مهم‌ترین راه‌کارها با بیشترین میانگین و انجام پژوهش‌های مقطعی با کمترین میانگین توسط جامعه خبرگی مورد تأکید قرار گرفته‌اند؛ لذا ضروری است در برنامه‌ریزی برای رفع آسیب‌های پژوهشی توسط سازمان‌های سیاست‌گذار در این حوزه، به این راهکارهای اولویت‌دار به‌دلیل تأثیرگذاری بیشتر، توجه ویژه شود.

۳) ایجاد بانک اطلاعات متمرکز و الکترونیکی کردن اسناد دفاع مقدس آثار و برکات متعددی را به‌دنبال خواهد داشت و ضمن صرفه‌جویی در زمان و هزینه برای پژوهشگران و سازمان‌های متولی، موجب پرهیز از دوباره‌کاری‌ها شده و کیفیت آثار پژوهشی آتی را نیز ارتقا می‌دهد؛ بنابراین، لازم

است در اسرع وقت اقدامات اجرایی آن انجام پذیرد.

۴) نتایج این پژوهش در اختیار مراکز مطالعاتی و علمی نیروهای مسلح به ویژه بنیاد حفظ آثار و ارزش های دفاع مقدس قرار گرفته تا مبنایی برای استفاده پژوهشگران و علاقه مندان در تحقیقات آتی باشد.

۵) پیشنهاد می شود پژوهشگران حوزه دفاع مقدس جعبه ابزار پژوهشی خود را به روزتر کنند و از طریق تجهیز به ابزارهای دانشی و روش شناسی مناسب و مفید، حافظه سازمانی دفاع مقدس را تقویت نمایند؛ چراکه با تقویت حافظه سازمانی دفاع مقدس، حافظه سازمانی نیروهای مسلح هم تقویت خواهد شد.

منابع

- ایزدی، مصطفی؛ مرادپیری، هادی؛ حاتمی، حمیدرضا؛ و سهرابی، حسین. (۱۳۹۶). ترویج فرهنگ دفاع مقدس، آسیب‌شناسی، ارائه مدل و راهکارها، سیاست دفاعی، ۹۹ (۲۵)، ۱۵۲-۱۱۹.
- بريجانيان، ماری. (۱۳۷۳). فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران
- بیانات مقام معظم رهبری در ارتباط تصویری با مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح: ۱۳۹۹/۷/۲۱.
- پایگاه خبری ایسنا، اخبار حوزه دفاع مقدس، سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹.
- پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس، آسیب‌شناسی دفاع مقدس، ۱۳۹۶.
- حجازی، سیدامین. (۱۴۰۱). نقش حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در دفاع مقدس در دوران ریاست جمهوری (۱۳۶۰-۱۳۶۷)، مطالعات دفاع مقدس، ۸ (۲)، ۱۸۵-۲۰۹.
- حسینی گل‌افشانی، سیدمهدی؛ و محمدی فاتح، اصغر. (۱۴۰۰). تأملی بر تدوین سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، چاپ دوم، البرز: انتشارات متیان.
- خبرگزاری صداوسیما، پژوهش دفاع مقدس، سال ۱۳۹۶.
- سوادکوهی، علیرضا. (۱۳۸۷). پژوهش دفاع مقدس، آسیب‌شناسی و راهکارهای پیشنهادی، علوم نظامی، ۳۵ (۱)، ۵۴-۱۹.
- سوداگر، احمد. (۱۳۹۰). تصور دانشگاه از دفاع مقدس، معارف، شهریور و مهرماه ۱۳۹۰، شماره ۸۷، شاه‌نوروزی، مهدی؛ اسماعیلی، رضا؛ امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد؛ و پرستاری، سهیلا. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر ارتقای اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، مدیریت فرهنگی، ۱۱ (۱)، ۷۰-۵۳.
- عندلیب، علی‌رضا. (۱۳۹۵). درس‌ها و آموزه‌های مهندسی جنگ در دفاع مقدس: الگوی مدیریت جهادی - علمی برای نوسازی بافت‌های فرسوده شهری. مدیریت شهری، ۱۶ (۴۸)، ۳۱-۴۷.
- غیاثی‌راد، داوود. (۱۳۹۷). راهبردهای ترویج فرهنگ دفاع مقدس به نسل آینده، رساله دکتری دانشگاه امام حسین ع، پژوهشکده علوم اجتماعی و فرهنگی.
- محمدی فاتح، اصغر؛ و حسینی گل‌افشانی، سیدمهدی. (۱۳۹۶). ظرفیت سیاست‌گذاری عمومی، تهران: انتشارات دارالفنون.

محمدی فاتح، اصغر. (۱۳۹۹). مدیریت دانش در حوزه دفاع مقدّس با تأکید بر گام دوم انقلاب اسلامی. تهران: انتشارات دانشگاه افسری امام علی (ع).

محمدی فاتح، اصغر؛ و حسینی گل افشانی، سیدمهدی. (۱۴۰۱). تأملی بر پژوهش در حوزه دفاع مقدّس، تهران: انتشارات ارتش جمهوری اسلامی ایران.

مرادی، انوش؛ و رجب پور، محمدابراهیم (۱۳۹۱). اهمیت و مؤلفه‌های تاریخ‌نگاری شفاهی دفاع مقدّس. مجموعه مقالات نخستین همایش ادبیات پایداری دانشگاهیان.

معین‌وزیری، نصرت‌الله. (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی پژوهش‌های دفاع مقدّس. موجود در پایگاه پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدّس و سایت www.hawzah.net

معین‌وزیری، نصرت‌الله. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی پژوهش‌های دفاع مقدّس. ماهنامه معارف، شماره ۸۷
 نجفی‌زاده، محمدحسن؛ و زاهدی، سیدمحمد. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی نظام مدیریت عملکرد کارکنان در دانشگاه علوم پزشکی قم، مدیریت توسعه تحول، ۲۱(۶)، ۵۹-۶۹.

یاری، هوشنگ. (۱۳۹۲). هواینروز نگاهی به گذشته حال و آینده. تهران: انتشارات سوره سبز
 یآوری، وحید؛ و جانی‌پور، محمدرضا. (۱۳۹۰). مطالعات تاریخی دفاع مقدّس با رویکرد آینده پژوهشی. مطالعات دفاع مقدّس - نگین ایران. ۹ (۳۶)، ۹ - ۲۴.

Bradley, S.P. (2015). leadership development program, Harrard business shool, journal of Interactive

<https://www.google.com/amp/s/www.isna.ir/amp/98092518793/>

<https://www.google.com/amp/s/www.isna.ir/amp/99071914048/>

<https://www.iribresearch.ir/fa/viewnews.aspx?id=1523>

<https://www.iribnews.ir/007m9A>

<https://www.google.com/amp/s/khabarfarsi.com/ua/98851373>